

Секція 4. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ТВОРЧОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

ТВОРЧИЙ ПІДХІД УЧИТЕЛЯ ДО РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Л.Гордаш, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Н.Ю.Родюк, кандидат філологічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

TEACHER'S CREATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF DIALOGICAL SPEECH OF THE PRIMARY SCHOOLCHILDREN

L.Gordash, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність педагогічної творчості вчителя початкових класів. Виокремлено творчі якості, професійні риси вчителя, необхідні для здійснення творчої педагогічної діяльності; уточнено поняття «підготовка до творчої педагогічної діяльності», аналізуються шляхи вдосконалення і розвитку діалогічного мовлення в учнів початкової школи, умови формування в них умінь будувати монологічні зв'язні висловлювання як на уроках, так і в повсякденному житті.

Ключові слова: початкова школа, професійно-педагогічна підготовка, педагогічна діяльність, діалогічне мовлення, творчі здібності, творча діяльність.

Abstract. The article substantiates the relevance of pedagogical creativity of the primary school teacher. The creative and professional teacher's qualities necessary for carrying out of creative pedagogical activity are singled out; the concept of «preparation for creative pedagogical activity» is clarified, ways of improving and developing dialogical speech in primary school pupils are formulated, the conditions for forming the abilities to build monologically related statements as at the lessons as in everyday life.

Keywords: primary school, professional and pedagogical preparation, pedagogical activity, dialogue speech, creative abilities, creative activity.

У статті ставиться за мету обґрунтувати наукові засади процесу формування комунікативно-мовленнєвої компетентності учнів початкової школи, визначити шляхи організації мовленнєвої діяльності молодших школярів, розвитку в них умінь удосконалювати діалогічне мовлення та будувати зв'язні монологічні висловлювання на уроках української мови. Пріоритет при цьому надається творчому розвитку майбутнього вчителя, його відкритості до інновацій, експериментуванню, педагогічному артистизму, здатності до самопізнання, саморозвитку та самоактуалізації у професійній діяльності. Проте, як показує шкільна практика, готовність педагога початкової школи до оригінального конструювання навчального матеріалу, застосування нестандартних форм, методів навчання і виховання, їх поєднання та впровадження в навчальній та позаурочній виховній діяльності учнів молодшого шкільного віку не завжди є достатньою, що негативно може позначитися на творчому розвитку школярів.

Формування діалогічного мовлення молодшого школяра – актуальна проблема початкової школи та основна мета курсу української мови, «яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою у процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань» [7, 10].

Дослідження Л.Виготського, В.Моляко, А. Менегетті, В.Ніколко були присвячені питанням природи, сутності і змісту творчості педагогів. Формування творчої особистості вчителя досліджується в наукових працях Н.Гузій, І.Зязюна, С.Коновець, С.Сисоевої та ін.

У центрі їхньої уваги були теоретичні і практичні аспекти культури спілкування, мовленнєвої діяльності як галузі мовознавчої науки, пов'язаної з психологією і стилістикою, вихованням мовленнєвої особистості. Проблема розвитку мовлення молодших школярів, формування й удосконалення мовленнєвих умінь є однією з провідних у працях українських та зарубіжних психологів (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін та ін.), дослідників мовлення дітей дошкільного (А.Богущ, Г. Люблінська, Л. Федоренко та ін.) та молодшого шкільного віку (В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко). Однак, як показують дослідження, проблеми розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на теоретичному та практичному рівнях, незважаючи на широкий спектр їх аналізу в системі різних галузей наук, питання активізації мовленнєвої діяльності, формування комунікативної компетенції учнів загальноосвітньої школи ще потребують наукового вивчення, узагальнення та систематизації.

Проблема творчості вчителя та учнів виступає пріоритетом не лише вітчизняної педагогіки, це світова проблема. Вона настільки актуальна, що нині є проблемою століття.

У сучасних умовах існує гостра потреба суспільства у тому, щоб його члени навчилися адаптуватись до швидких соціально-економічних змін, тому формування у людини творчого ставлення до навколишнього світу і його пізнання, а разом з тим і пізнання себе у світі є дуже важливим. Тому кожен учитель повинен розвивати в собі потребу в цілеспрямованому і систематичному самовдосконаленні себе як творчої особистості, розвивати професійні вміння допомагати своїм вихованцям відкривати власний творчий потенціал, який стане в майбутньому джерелом щастя та самовдосконалення.

Досліджуючи вітчизняну та зарубіжну літературу, вчені висунули такі якості творчої особистості вчителя:

- *Самореалізація.* Одна з вищих потреб особистості, яка виявляється в реалізації власних творчих сил і здібностей, в постійному зростанні та збагаченні власних внутрішніх можливостей.
- *Захоплення своєю справою як покликанням.* Висока зацікавленість справою, якою займається людина, глибока задоволеність нею і разом з тим постійна готовність удосконалювати справу.
- *Впевненість у власних силах.* Оцінка своїх сил і можливостей адекватна досвіду.
- *Індивідуальність і гнучкість.* Здатність до самостійної постановки цілей, а також зміни їх залежно від умов діяльності, бути оригінальним і неупередженим під час вирішення проблем.
- *Критичність.* Постійна увага до адекватності власних дій і вчинків.
- *Дитяча сприйнятливість і відкритість у ставленні до нового.* Поєднання зрілої думки з дитячою свіжістю сприйняття.

Вдосконалюючи себе, вчитель має пам'ятати і про своїх учнів. Як згадувалось вище, однією з сьогоденних проблем є недостатня увага до розвитку діалогічного мовлення в учнів дошкільного віку. Вони не можуть чітко будувати свої прохання та вести діалог. Завдання вчителя – максимально допомогти своїм учням цього уникнути.

Розвиток діалогічного мовлення та комунікативно-мовленнєвих умінь та навичок в учнів початкової школи доцільно здійснювати в процесі навчання діалогічного і монологічного мовлення, що допоможе вчити школярів правильно і відповідно до норм літературної мови користуватися всім арсеналом мовних засобів у процесі побудови зв'язних висловлювань. Працюючи над розвитком діалогічного мовлення, вчитель має враховувати той факт, що «діалог, як форма мовленнєвої діяльності, має свою психологічну структуру: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат – очікувану реакцію співрозмовника» [1, 336]. При цьому робота над діалогом передбачає такі етапи:

- відтворення, розігрування діалогу із прослуханого чи прочитаного тексту;
- складання діалогу за ситуативним малюнком, словесно описаною ситуацією, опорою на допоміжний матеріал (самостійно, дотримуючись правил етикету, культури спілкування).

У процесі формування діалогічного мовлення велика увага приділяється засвоєнню школярами формул мовленнєвого етикету: ввічливих слів, які вживаються під час вітання,

прощання, прохання тощо. Учні початкової школи повинні запам'ятати найуживаніші формули етикету та правильно й доречно використовувати їх у власному мовленні. Паралельно з розвитком діалогічного мовлення має проводитись робота з розвитку усного монологічного мовлення школярів на уроках української мови, яка має здійснюватися шляхом: 1) переказування прочитаних чи прослуханих текстів; 2) побудови власних висловлювань на основі побаченого, пережитого. Для того, щоб забезпечити змістовність висловлювань, потрібно пропонувати дітям говорити чи писати тільки про те, що їм добре відомо. Вимогою до монологічного мовлення є його логічність: послідовність, обґрунтованість викладу думок, відсутність пропусків і повторів, наявність висновків, які впливають зі змісту. Точність мовлення має забезпечуватися не тільки вмінням учнів влучно передавати факти, спостереження чи почуття, а й здатністю вибирати для цього відповідні мовні засоби – слова та словосполучення, які з максимальною точністю передаватимуть найхарактерніші риси того, про що або про кого йдеться у висловлюванні.

Отже, щоб допомогти дитині зробити перші кроки у творчості задля радісного, щасливого життя, кожен учитель має плекати в собі риси креативної особистості, здатної відчувати радість, захоплення і щастя від творчої діяльності.

Отже, розвиток мовленнєвої діяльності, формування комунікативної компетенції, культури спілкування має стати провідним завданням навчання української мови як базового предмета в загальноосвітній школі, безперечно і в її початковій ланці. Набуті в початкових класах лінгвістичні знання та повноцінні мовленнєві вміння і навички з української мови не лише забезпечать можливість подальшої мовної освіти в основних класах, а й значною мірою обумовлять людині вільне самовираження в усіх сферах суспільно-виробничого життя. Тому першочерговим завданням мовної освіти всіх без винятку громадян нашої держави є формування й удосконалення мовного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
2. Голюк О.А. Теоретико-методологічні засади формування діалогічної культури в майбутніх вчителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін / О.А.Голюк // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 13. – Глухів: ГДПУ, 2009. – С.244-252.
3. Голюк О.А. Уровни развития диалогической культуры будущих воспитателей ДООУ и учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки / О.А. Голюк // Современные подходы к профессиональной подготовке педагога. – Мозырь : УО МГПУ им. И.П. Шамякина, 2015. – С. 13-16.
4. Голюк О.А. Характеристика типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку / Голюк О.А., Пахальчук Н.О. / Наука и инновации в современном мире: образование, воспитание, физическое воспитание и спорт. В 2 книгах. К 1.: монография / [авт.кол. : Безрукова Н.П., Львович И.Я., Преображенский А.П. и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2017 – С. 67-91.
5. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н.І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : зб. наук. пр. – Вінниця: Планер, 2016. – Вип. 23. – С. 36-42.
6. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
7. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 1- 4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.
8. Родюк Н.Ю. Формування професійно-педагогічної комунікації майбутніх учителів // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Старобільськ, 2017. – № 4 (309) травень. – С. 226-231.
9. Родюк Н.Ю. Тенденції професійної спрямованості майбутніх учителів початкової школи в умовах інтеграційних процесів / Н.Ю.Родюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – Вип. 6. – С.57-60.
10. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки / С.О.Сисоєва // Педагогіка і психологія. – К. : Педагогічна думка, 1998. – 255 с.